

2000 г. было определено, что это Янардаг – конь первого Президента независимой и нейтральной Туркмении Сапармурата Туркменбаши, представитель классического образца ахалтекинской породы.

Гимн Туркменистана. Национальный гимн Туркменистана, является одним из главных официальных государственных символов Туркменистана, наряду с флагом и гербом. Мелодия гимна написана в 1997 году туркменским композитором Вели Мухатовым, слова принадлежат первому Президенту Туркменистана. Гимн официально принят 27 сентября 1996 года.

УДК 811.161.3

ГІСТАРЫЧНЫЯ ЭТАПЫ ФАРМІРАВАННЯ І РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКОЙ МОВЫ

*Студэнт – Козел Р.У., 32 тс, 1 курс, ФТС
Навуковы кіраўнік – Фокіна І.С., старэйшы выкладчык
УА «Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт»,
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Беларуская мова – гэта нацыянальная мова беларускага народа. Яна мае шматвяковую гісторыю. Мова прайшла доўгі шлях свайго развіцця – ад мовы беларускай народнасці ў далёкім мінулым да сучаснай мовы беларускай нацыі. Стваралася і развівалася беларуская нацыянальная мова ў складаных гістарычных умовах, у непарыўнай сувязі са стварэннем і развіццём беларускай нацыі.

У 988 г. усходнія славяне прынялі хрысціянства. Разам з хрысціянствам на ўсходнеславянскія землі прыйшла пісьменнасць (на стараславянскай, ці царкоўнаславянскай, мове). Паступова выпрацоўваецца свой варыянт пісьмовай мовы, якая існуе паралельна са шматлікімі мясцовымі гаворкамі ўсходніх славян. Яе называюць старажытнай усходнеславянскай або старажытнарускай мовай. Гэта мова становіцца дзяржаўнай мовай Кіеўскай Русі. На ёй былі створаны такія сусветна вядомыя помнікі, як “Слова аб палку Ігаравым”, творы Уладзіміра Манамаха, летапіс “Аповесць мінулых гадоў” і інш.

Надзвычай плённымі ў гісторыі беларускай кніжнасці і

пісьменства былі XI-XII стагоддзі. Побач з традыцыйнымі богаслужэбнымі творамі на царкоўнаславянскай (стараславянскай) мове да нас дайшлі арыгінальныя творы старажытнай эпохі: словы, казанні, павучанні, малітвы Кірылы Тураўскага, пісьменнікаў-асветнікаў Клімента Смаляціча і Аўраама Смаленскага. У XII стагоддзі асветніцкую працу вяла Ефрасіння Полацкая. Яе жыццё і дзейнасць апісаны ў “Жыціі”, складзеным пасля смерці адным з вучняў.

У XIII стагоддзі Кіеўская Русь распадаецца. Узнікае Вялікае княства Літоўскае як саюз усходнеславянскіх княстваў (Навагрудскае, Полацкае, Пінска-Тураўскае, Берасцейскае і іншыя) і на працягу XIV стагоддзя ўся тэрыторыя Беларусі ўвайшла ў яго склад. Прыкладна з сярэдзіны XV стагоддзя пісьменства на тэрыторыі Беларусі насычаецца спецыфічна беларускімі асаблівасцямі ў такой меры, што пачынаючы з гэтага часу ёсць усе падставы гаварыць пра беларускую літаратурную мову, якая сваімі арфаграфічнымі, граматычнымі і лексічнымі рысамі прыкметна адрознівалася ад старажытнарускай літаратурнай мовы. На Беларусі ў XV – першай палове XVII стагоддзяў самым распаўсюджаным было справавае (актавае, канцылярска-юрыдычнае) пісьменства. Да яго адносяцца шматлікія акты, граматы, дагаворы і статуты. Буйнымі помнікамі канцылярска-юрыдычнага пісьменства з’яўляюцца: Метрыка ВКЛ, Статуты ВКЛ (1529, 1566, 1588 гг.).

Высокі ўзровень ў XV-XVII стагоддзях мела і беларускае свецка-мастацкае пісьменства, якое існавала ў такіх жанравых формах, як летапісы, мемуары, гістарычна-прыгодніцкія, рыцарскія аповесці і раманы, вершы, творы палітычнай сатыры і іншыя.

Аднак далейшае развіццё беларускай народнасці і яе мовы адбывалася ў неспрыяльных умовах. Утварэнне Федэратыўнай дзяржавы – Рэчы Паспалітай у выніку аб’яднання Вялікага княства Літоўскага з Польшчай (Люблінская унія 1569 г.) мела вынікам значнае ўзмацненне польскага палітычнага і культурнага ўплыву.

У XVIII стагоддзі беларуская мова атрымала пісьмовую фіксацыю галоўным чынам у інтэрмедых і інтэрлюдых да драматычных твораў, што ставіліся ў тагачасных вучылішчах. З іх асаблівую цікавасць маюць дзве камедыі выкладчыкаў рыторыкі Забельскай дамініканскай калегіі К. Марашэўскага і М. Цяцёрскага.

У канцы XVIII стагоддзя ў выніку трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай Беларусь была далучана да Расійскай імперыі. З гэтага часу афіцыйнай мовай на Беларусі стала руская. Аднак да 1830-х

гадоў па-ранейшаму шырока ўжывалася і польская мова, якая захоўвалася ў справаводстве і школьным навучанні, на ёй гаварылі і пісалі польскія і мясцовыя памешчыкі і арыстакраты. Загадам Мікалая I у 1840 годзе на Беларусі ў якасці афіцыйнай уводзіцца руская мова.

У гэты час (перыяд нацыянальна-культурнага заняпаду) у асяроддзі навукоўцаў-беларусаў, выхаваных на традыцыях польскай і рускай культур, умацоўваецца разуменне самабытнасці беларускага народа, прызнанне гістарычнай ісціны, што толькі на аснове нацыянальных традыцый можна стварыць каштоўнасці агульначалавечага значэння, што пытанні “быць ці не быць беларускай культуры? Быць ці не быць самім беларусам?” вырашаюцца праз лёс роднай мовы. Такім чынам, у XIX стагоддзі пачынаецца фарміраванне новай мовы на аснове жывой народнай мовы беларусаў. Характэрныя рысы народных гаворак бачны ў ананімных творах “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”, а таксама ў працах па беларускай мове і літаратуры, створаных Я. Баршчэўскім, В. Дуніным-Марцінкевічам, Ф.Багушэвічам і інш.. Значны ўклад у развіццё беларускай мовы ўнёс Я. Чачот. Ён стаў першым аўтарам слоўніка беларусаў, які быў надрукаваны ў Вільні (1846 г.) у зборніку народных песень.

Сучасная літаратурная беларуская мова пачынае складвацца амаль праз два стагоддзі пасля спынення старабеларускай пісьмовай традыцыі. Складваецца на аснове жывой мовы народа.

Пачатак 20 ст. азнаменаваўся пашырэннем нацыянальна-вызваленчага руху, ажыўленнем кнігавыдавецкай дзейнасці. 24 лістапада 1905 г. ўступіў у дзеянне так званы закон аб свабодзе друку, які дазваляў друкаваць творы беларускай літаратуры і пераклады на беларускую мову з іншых моў. Аднак беларускую мову па-ранейшаму забаранялі выкарыстоўваць у сферы грамадска-культурнага і палітычнага жыцця, не мела яна доступу і ў школы.

У выніку ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі беларуская мова набыла статус дзяржаўнай. На ёй працавалі ўрад, дзяржаўныя і грамадскія ўстановы, вялося навучанне ў школах, тэхнікумах, ВНУ, ствараліся падручнікі, слоўнікі. Беларуская мова стала мовай справаводства, навукі.

Аднак ў 30-ыя гады працэс беларусізацыі спыняецца. У выніку “выкрыцця” і барацьбы з “нацыянал-дэмакратамі” гінуць

грамадскія дзеячы, пісьменнікі, вучоныя, работнікі культуры і асветы. Беларуская мова паступова замяняецца рускай мовай у дзяржаўных установах, інстытутах.

У гэты перыяд разгарнулася шырокая дыскусія па пытаннях нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы. Для ўпарадкавання нормаў роднай мовы ў лістападзе 1926 г. была склікана Акадэмічная канферэнцыя па рэформе беларускага правапісу і азбукі. У 1933 г. быў выдадзены «Праект спрашчэння беларускага правапісу», на аснове якога Саўнарком БССР прыняў пастанову «Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапісу», якая ўпершыню ў гісторыі беларускай літаратурнай мовы заканадаўча абвясціла агульнадзяржаўнымі, г.зн. абавязковымі для кнігадрукавання, радыёвяшчання, школьнага выкладання, справаводства і г.д. пэўныя нормы беларускага правапісу і граматыкі.

З мэтай далейшага ўпарадкавання беларускага правапісу была створана Арфаграфічная камісія на чале з Я. Коласам і К. Крапівой, якая распрацавала «Праект змен і ўдакладненняў беларускага правапісу» (апублікаваны ў 1951 г., дапрацаваны ў 1956 г.), які быў зацверджаны ў маі 1957 г. спецыяльнай пастановай Савета Міністраў БССР «Аб ўдакладненні і частковых зменах існуючага беларускага правапісу». З улікам гэтай пастановы ў 1959 г. быў выдадзены збор правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі.

На працягу 50-80 гадоў не абароненая дзяржавай беларуская мова ўступала адну пазіцыю за другой рускай мове, якая, па сутнасці, са сродку міжнацыянальных зносін ператварылася ў дзяржаўную мову рэспублікі. Беларускія школы сталі рускамоўнымі, беларуская мова была выключана са сферы афіцыйнага ўжытку. Астраўкамі яе прымянення засталіся мастацкая літаратура, публіцыстыка, гуманітарная навука.

26 студзеня 1990 г. 14-я сесія Вярхоўнага Савета БССР прыняла закон «Аб мовах у Беларускай ССР» і вызначыла парадак ужывання беларускай, рускай і іншых моў у рэспубліцы. Паводле гэтага закона беларуская мова стала адзінай дзяржаўнай мовай на тэрыторыі Беларусі. Закон прадугледжваў аднаўленне беларускай мовы найперш у сферы афіцыйна-справавога ўжытку, у адукацыі.

Рэфэрэндум 1995 года замацаваў дзяржаўнае беларуска-рускае двухмоўе ў рэспубліцы.

Нягледзячы на неспрыяльныя сацыяльна-палітычныя ўмовы, у

якіх часта аказвалася беларуская літаратурная мова, развіццё на ёй розных жанраў мастацкай, публіцыстычнай, навуковай літаратуры не спынялася на працягу XX стагоддзя. Дзякуючы рознабаковай творчасці майстроў слова, вучоных беларуская мова стала здатнай да таго, каб ствараць на ёй самыя разнастайныя па характары і змесце творы. На беларускай мове выдадзены шматтомныя галіновыя энцыклапедыі, слоўнікі, граматыкі, манаграфіі, на ёй існуе багатая і самабытная мастацкая і публіцыстычная літаратура.

УДК 94 (575.4)

КУЛЬТУРА РУССКОЙ РЕЧИ

Студент – Грук А.А., 24 тс, 4 курс, ФТС

*Научный руководитель – Занкович Е.П., канд.филол.наук, доцент
УО «Белорусский государственный аграрный технический
университет», г. Минск, Республика Беларусь*

Культура речи – это умение четко и ясно выражать свои мысли, умение говорить грамотно, привлекать внимание аудитории не только содержанием своей речи, но и эмоциональным воздействием на слушателей.

Культура речи предполагает соблюдение правил речевого общения; владение нормами литературного языка в его устной и письменной формах; умение выбрать и организовать языковые средства, которые в конкретной ситуации общения способствуют достижению определенных коммуникативных целей. Таким образом, культура речи содержит три аспекта: нормативный, коммуникативный и этический.

Важнейшим является нормативный аспект. Он отражает правильность речи, то есть соблюдение норм литературного языка.

Культура речи не может быть сведена к перечню запретов. Необходимо иметь навыки отбора и употребления языковых средств в соответствии с коммуникативными задачами. Это основа коммуникативного аспекта культуры речи. Носители языка должны владеть разными функциональными стилями, чтобы осуществлять оптимальный выбор языковых средств.

Этический аспект предписывает знание этических норм речевого поведения и предполагает уместное использование речевых формул приветствия, просьбы, вопроса, благодарности, извинения и т.п.